



Pelastakaa Lasten lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle työttömyysturvalain ja työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 4 ja 8 §:n muuttamiseksi

Asia: HE 135/2024 vp

Pelastakaa Lapset kiittää sosiaali- ja terveysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle työttömyysturvalain ja työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 4 ja 8 §:n muuttamiseksi.

Keskitymme lausunnossamme tarkastelemaan esitystä lasten ja nuorten sekä lapsiperheiden näkökulmasta. Erityistä huomiota kiinnitämme esityksen vaikutuksiin suhteessa lapsiperheköyhyyteen.

Esityksessä ehdotetaan, että työllistymistä edeltävien palvelujen ajalta maksettavasta peruspäivärahan ja työmarkkinatuen korotusosasta ja ansiopäivärahan korotetusta ansio-osasta luovuttaisiin. Työllistymistä edistävien palvelujen ajalta maksettaisiin samansuuruista työttömyysetuutta kuin työttömänä ollessa. Mahdollisuus maksaa liikkuvuusavustusta korotettuna poistettaisiin. Työttömyysetuuksien rahoituksesta annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että rahoitussäännöksissä huomioitaisiin työttömyysturvalaissa säädettyjen korotusosien poistuminen. Lisäksi osittaisen työmarkkinatuen vähimmäismäärää pienennetään siten, että se olisi 35 prosenttia siitä työmarkkinatuesta, jota vanhempiensa taloudessa asuvalle työnhakijalle muutoin työmarkkanatukena maksettaisiin. Työnhakijan vanhempien, joiden taloudessa hakija asuu, tuloina ei huomioitaisi omaishoitajan hoitopalkkiota.

Kuten olemme aiemmassa lausunnossamme työttömyysturvalain ja työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain muuttamisesta todenneet, **pidämme kannatettavana esityksen tavoitetta perusturvan uudistuksesta, joka muun muassa sujuvoittaa sosiaaliturvaa ja yksinkertaistaa etuuksia. Esitysluonnoksessa kuvatut tavat päästä tähän tavoitteeseen ovat kuitenkin ongelmallisia.**

Esityksessä todetaan, että aktiivijalan korotusosien poistaminen pienentäisi peruspäivärahaa ja työmarkkinatukea saavien työttömyysetuutta noin 113,74 euroa kuukaudessa. Osittaisen työmarkkinatuen määrään ehdotettu muutos tarkoittaisi nykyisen noin 400 euron kuukausittaisen summan sijaan noin 280 euroa kuukaudessa, muutoksella olisi vaikutusta tuen saajan perustuslain 19 §:n 2 momentissa turvattuun oikeuteen perustoimeentulon turvaan. Pidämme kuukausittaisia muutoksia toimeentulossa etenkin vaikeassa taloudellisessa tilanteessa olevien kannalta merkittävinä. Lapsiperheistä erityisen haastavassa tilanteessa ovat yksinhuoltajataloudet, joiden köyhyysriski on jo nykyisellään huomattavan korkea (25 %) verrattuna kahden vanhemman talouksiin (7 %). Asiaan on kiinnitetty huomiota myös Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) syksyllä 2024 tekemässä arvioissa vuosien 2024 ja 2025 toimeentuloturva- ja sosiaali- ja terveyspalvelulainsäädännön muutosten yhteisvaikutuksista eri ihmisryhmien perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Arvioinnin mukaan vuosien 2024 ja 2025 toimeentuloturvamutoksista johtuvat tulonmenetykset painottuvat



yksinhuoltajatalouksiin. Huomioiden nämä seikat, olisi käsillä olevan esityksen vaikutukset yksinhuoltajatalouksiin hyvä arvioida tarkemmin, mikäli siihen olisi mahdollisuus.

Esityksessä kuvattujen muutosten suhde toimeentulotuen ja asumistuen lisääntymiseen jää jossain määrin epäselväksi. Työttömyysturva koskevien muutosten arvioidaan esityksen mukaan "lisäävän hieman yleisen asumistuen ja toimeentulotuen maksamista". Muotoilu jättää auki muutoksen suuruusluokan. Olisi tärkeää tietää, kuinka monen henkilön toimeentulotuen tarvetta nyt käsillä oleva muutos lisää. Tämä on olennainen tieto, jos todella halutaan ymmärtää ja arvioida muutosten vaikutuksia kotitalouksiin ja ihmisiin. Esityksen muotoilu asumistuen ja toimeentulotuen vähäisestä lisääntymisestä asettuu ristiriitaiseen asemaan, kun muotoilua vertaa STM:n (2024) arvioon, jossa asumistuen ja toimeentulotuen todetaan lisääntyvän merkittävästi: "Työttömyysturva koskevat muutokset kohdistuvat työttömiin ja lisäävät tässä ryhmässä merkittävästi asumistuen ja toimeentulotuen tarvetta."

Toimia, jotka lisäävät toimeentulotuen tarvetta tulisi pyrkiä välttämään, sillä toimeentulotuki on luonteeltaan byrokraattinen ja siihen liittyy kannustinloukkuja. Muutosten vaikutuksia tulisi myös tarkastella kokonaisuutena muiden sosiaaliturvan leikkausten kanssa. Aiempien lausuntojemme mukaisesti haluamme nostaa esille SOSTE ry:n (2023) laskelmat, joiden mukaan ensisijaisten etuuksien leikkaukset kasvattavat toimeentulotuen saajien määrää 65 000 henkilöllä. Indeksijäädytysten ja työttömyysturvan ja asumistuen heikennysten on arvioitu lisäävän köyhyyttä noin 68 000 henkilöllä, joista 16 700 on lapsia. Myös THL (2023) on todennut sosiaaliturvaan kohdistettavien toimien lisäävän pienituloisuutta sekä eriarvoisuutta eri väestöryhmien välillä.

Esitysluonnoksesta käy ilmi, että esityksellä on epäsuotuisia vaikutuksia kuntatalouteen. Muutosten arvioidaan yhdessä heikentävän kuntataloutta noin 3,4 miljoonalla eurolla. Tämä heikennys tulee todennäköisesti näkymään kuntalaisten, myös lasten, arjessa. Suunta on huono, kun huomioidaan Kuntaliiton Talousbarometrin (2024) tulokset, joissa kuntien talousjohtajista puolet arvioi kunnan talousnäkömät 12 kuukauden kuluttua huonoiksi tai erittäin huonoiksi. Yksikään kunta ei barometrissä pitänyt talousnäkömiä erittäin hyvänä.

On myös huomioitava, että ehdotetut muutokset aiheuttavat lisäpainetta joihinkin palveluihin. Kustannuksia tulee niin järjestelmien uudelleen muotoilusta kuin virkailijoiden lisäämisestä. Esityksessä muutosten arvioidaan lisäävän siirtymävaiheessa neuvontatilanteita työttömyyskassoissa ja Kansaneläkelaitoksissa. Muutokset edellyttävät lisäksi muun muassa tietojärjestelmien muutostöitä ja asiakaskirjeiden sekä päätöstekstien uudistamista. Näissä tilanteissa on varmistettava kansalaisten oikeus ja tarve saada tietoa tulevista muutoksista. On myös arvioitava tarkoin, mitkä ovat muutosten todelliset säästöt suhteessa viranomaisten uusista työtehtävistä ja -määristä aiheutuviin kustannuksiin.

Vaikutukset kotitalouksiin ja ihmisiin

Esityksessä on nostettu esiin aiempien lausuntojen vaatimukset arvioida esityksen vaikutuksia perus- ja ihmisoikeuksiin sekä Pelastakaa Lasten lausunnossaan nostama lapsiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnin puute. Kiitämme, että nämä asiat on nostettu esille ja huomioitu.

Pidämme tärkeänä, että nyt käsillä olevaan esitykseen on sisällytetty kohta 4.2.2.3, jossa tarkastellaan esityksen vaikutuksia lapsiin ja nuoriin. Tätä myös YK:n lapsen oikeuksien komitea on edellyttänyt Suomelta viimeisissä johtopäätöksissään ja suosituksissaan (kesäkuu 2023).

Vaikutuksista lapsiin ja nuoriin todetaan, että aktiiviajan korotusosia saaneilla 19 835 henkilöllä oli huollettavia alaikäisiä lapsia vuonna 2023 yhteensä 35 441. Korotettua ansio-osaa sai 26 149 henkilöä, joista 9433 henkilöllä oli huollettavia alaikäisiä lapsia. Esitys vaikuttaa näin ollen kymmeniintuhansiin lapsiin heikentämällä lasten ja heidän perheidensä toimeentuloa. Kun huomioidaan, että monien samanaikaisten toimeentulon heikennysten on arvioitu lisäävän köyhydessä elävien lasten määrää 16 700:lla sekä YK:n lapsen oikeuksien komitean kesällä 2023 antama suositus Suomen valtiolle välttää sosiaaliturvan leikkauksia, jotka vaikuttavat köyhyys- ja syrjäytymisvaarassa oleviin lapsiin, ei nyt esitettäviä muutoksia voi pitää kannatettavina.

Vaikutusarvioinneissa on huomioitava lisäksi STM:n (2024) tekemä yhteisvaikutusarviointi, jossa muun muassa todetaan, että ”lapsen edun ja lapsen oikeuksien toteutumisen näkökulmasta tulisi välttää etenkin lapsiköyhyyttä lisääviä politiikkatoimenpiteitä sekä toimia, jotka vaikuttavat heikentävästi lapsen huolenpidosta vastaavien asemaan. Tällaisia vaikutuksia ei nyt toteutettavien heikennysten yhteydessä pystytä kaikilta osin välttämään.” Arviossa myös todetaan, että lapsiperheköyhyyden riski Suomessa kasvaa. Myös lasten ja nuorten syrjäytymisriski voi muutosten myötä kasvaa. Lienee selvää, että pitkällä tähtäimellä toimet, jotka uhkaavat lisätä lasten ja nuorten syrjäytymisriskiä, eivät edistä hallituksen tavoitetta julkisen talouden vahvistamiseen.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa muistutetaan velvollisuudesta huomioida lapsen etu silloin, kun varmistetaan lasten riittävä elintaso ja sosiaaliturva (artiklat 26 ja 27). Tämä, sekä edellä mainittu YK:n lapsen oikeuksien komitean suositus, tulee ottaa vakavasti kaikissa toimissa, joilla on vaikutuksia lapsiperheiden toimeentuloon. Muutoksia suunniteltaessa on muistettava, että kun perheiden toimeentuloa heikennetään useasta eri suunnasta voivat yhteisvaikutukset muodostua kohtuuttomiksi.

Muutokset työttömyysturvalain ja työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 4 ja 8 §:n muuttamiseksi tulee arvioida YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen sisällöt ja lapsen oikeuksien komitean suositukset sekä STM:n tekemän yhteisvaikutusten arvioinnin sisällöt huomioiden. Lisäksi on huomioitava kansallisen Lapsistrategian ja siihen sisältyvän EU-tasoisien Lapsitakuun sitoumus lapsen edun ensisijaisuudesta kaikessa päätöksenteossa ja eriarvoisuuden vähentämisestä (lapsitakuun kansallinen toimeenpanosuunnitelma).

Perusturvan uudistus, jossa sosiaaliturvaa sujuvoitetaan ja etuuksia yksinkertaistetaan, on tärkeä tavoite, mutta uudistusta ei tule tehdä pienituloisten ja haavoittavassa asemassa olevien lapsiperheiden ja lasten hyvinvointia heikentämällä.



Lisätietoja:

Aino Sarkia
YTT, erityisasiantuntija
Aino.sarkia@pelastakaalapset.fi
+358 50 575 0289

Lähteet:

Kuntaliitto 2024. Talousbarometri. <https://www.kuntaliitto.fi/talous-ja-elinvoima/talousbarometri>

Soste ry 2023. <https://www.soste.fi/uutiset/soste-selvitti-hallituksen-leikkausten-vaikutuksetmaakunnittain-lahes-17-000-uutta-alaikaista-tippuu-koyhyysrajan-alle/>

THL 2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/147877/URN_ISBN_978-952-408-2297.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Sosiaali- ja terveysministeriö 2024.

https://stm.fi/documents/1271139/198978037/FINAL_Yhteisvaikutukset+eri+ihmisryhmien+perus-+ja+ihmisoikeuksien+toteutumiseen.pdf/b7cb50b9-37ce-9dac-a097-64a88be42075/FINAL_Yhteisvaikutukset+eri+ihmisryhmien+perus-+ja+ihmisoikeuksien+toteutumiseen.pdf?t=1727092559052